

PRATARMĖ

Visą pastarųjų dvidešimties metų periodą mirtingumas Lietuvoje svyruoja išlikdamas santykinai aukštas tiek istorinės raidos požiūriu (vyrų net aukštesnis nei buvo daugiau kaip prieš keturis dešimtmečius), tiek ir palyginti su panašaus išsivystymo lygio šalimis. Ankstesnių metų tyrimai atskleidė, kad bendrus nepalankius Lietuvos gyventojų mirtingumo rodiklius nemaža dalimi lemia dideli sociodemografiniai mirtingumo skirtumai (Jasilionis, Stankūnienė, Shkolnikov, 2006) bei gerokai aukštesni mirtingumo rodikliai dėl kai kurių mirties priežasčių (kraujotakos sistemos ligų, išorinių mirties priežasčių) nei kitose Europos Sąjungos šalyse (Stankūnienė, Jasilionis, 2011). Itin dideli mirtingumo rodikliai tebėra tarp suaugusių gyventojų (ypač vyrų), o tai lemia ir kur kas mažesnius (palyginant su kitomis ES šalimis) Lietuvos vyrų ir moterų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės rodiklius.

Siekiant atskleisti socioekonominių kintamųjų poveikį bendram mirtingumo lygiui ir mirtingumo lygiui pagal įvairias mirties priežastis 2010–2011 m. buvo vykdomas Lietuvos gyventojų prieštarų mirtingumo pokyčių, socialinės diferenciacijos ir veiksmų tyrimas¹, kurio pagrindinė metodologinė prieiga – mirtingumo ir gyventojų surašymo informacijos jungimas. Vadovaujantis šia tarptautiniu mastu inovacine metodika buvo sujungti 2001 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo ir 2001–2005 m. mirtingumo duomenys.

Gyventojų surašymo ir mirtingumo informacija buvo sujungta itin aukštos kvalifikacijos Lietuvos statistikos departamento specialistų dėka. Sėkmingai perimta ir Lietuvos duomenims pritaikyta inovacinė metodika leido parengti agreguotų sujungtų duomenų informaciją, kurios pagrindu buvo atliekami visi mirtingumo skirtumų rodiklių skaičiavimai šiai mokslo studijai. Autoriai ypač dėkoja Dr. Vladimirui Shkolnikovui (Makso Planko demografinių tyrimo instituto Demografinių duomenų laboratorijos vadovui) už indėlį

¹ Tyrimas atliktas vykdant nacionalinės programos „Socialiniai iššūkiai nacionaliniam saugumui“ projektą, kurį finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. SIN-14/2010). Tyrimą atliko Lietuvos socialinių tyrimų centro Demografinių tyrimų instituto mokslininkų grupė.

rengiant tyrimo metodologinius pagrindus, Daliai Ambrozaitienei ir kitiems Lietuvos statistikos departamento specialistams, be kurių kūrybinio darbo ir metodologinių sprendimų šis tyrimas nebūtų buvęs įmanomas.

Leidinyje pateikiami šio tyrimo rezultatai, atskleidžiantys Lietuvos gyventojų mirtingumo skirtumus pagal užimtumo statusą, profesijas, išsilavinimą ir pagal pagrindines mirties priežastis. Tyrimo metu gauti nauji mokslo duomenys išryškino ypač didelius suaugusių Lietuvos gyventojų socioekonominis mirtingumo skirtumus pagal mirties priežastis bei šių skirtumų nulemtus gyventojų praradimus. Atlikto kompleksinio suaugusių gyventojų mirtingumo skirtumų vertinimo rezultatai turi sudominti Lietuvos sveikatos ir socialinės politikos rengėjus ir vykdytojus, gyventojų statistikos specialistus, mokslininkus ir studentus (ypač demografus, epidemiologus, sociologus, ekonomistus).